

AT konference 2021
8. září 2021

UČIT, STUDOVAT A PRAKTIKOVAT ADIKTOLOGII

Vznik a rozvoj studijního oboru na cestě
české adiktologie 2005-2021

Doc. MUDr. PhDr. Kamil Kalina, CSc.

ÚVOD DO TÉMATU

SDĚLENÍ SE POKOUŠÍ HLEDAT ODPOVĚDI NA NÁSLEDUJÍCÍ OTÁZKY:

- Co znamená multidisciplinární studijní obor?**
- Jaké jsou výhody a nevýhody zakotvení studijního oboru adiktologie mezi nelékařskými zdravotnickými obory?**
- Představují adiktologové konkurenci pro ostatní povolání v systému adiktologických služeb?**
- Mají adiktologové vzdělání a erudici pro služby mimo adiktologický systém?**

Autor, spoluzakladatel studijního oboru adiktologie a od počátku jeho pedagog, raději upozorňuje na tuto pojatost a na subjektivitu svých závěrů, a děkuje za pochopení.

PREKURSORY STUDIJNÍHO OBORU ADIKTOLOGIE

- ❑ Od r. 1998: dvou až tříměsíční **mezioborové** kursy o drogách a závislostech (SANANMIM, Podané Ruce)
- ❑ 1990: **Mezioborový** GLOSÁŘ pojmů z oblasti drog a závislostí
- ❑ 1993: DROGY A DROGOVÉ ZÁVISLOSTI – **mezioborový** přístup, I. a II. díl

Studijní obor adiktologie má zjevně **mezioborovost** v genech – je to účelná mutace?

CO ZNAMENÁ „MEZIOBOROVÝ“? Je něco mezioborového na těchto obrázcích?

TERMÍNY A PŘÍKLADY

- ❑ „Interdisciplinární“: 2 a více disciplín určitého okruhu (medicína) spolupracují na definovaném problému a sdílejí svá hlediska
- ❑ „Multidisciplinární“: více disciplin různých okruhů přistupuje k definovanému problému; spolupráce a sdílení může a nemusí být
- ❑ „Transdisciplinární“ : překračování hranic a překlenování příkopů mezi disciplinami, vývoj „transteoretického pohledu“

MEZIOBOROVÉ VĚDY

- Mezioborová fyzika
- „Katastrofismus“ – mezioborová paleontologie a prognostika katastrof
- Mezioborová ontologie
- Mezioborová sexuologie

MEZIOBOROVÁ FYZIKA

Co je ELEKTRON?

Vlna

Částice

Teorie pole a vlnění

Částicová subatomární
teorie

Záměr: najít „trans-teorii“ spojující obě částečné
teorie pomocí matematických a filosofických
modelů

„KATASTROFISMUS“

Co se tenkrát (na přelomu druhohor a třetihor) na Zemi stalo? Proč dinosauři vyhynuli? A může se to znovu stát?

- ❑ Vědecké obory: astronomie, geologie, meteorologie, oceanologie, paleozoologie, vulkanologie, matematické modelování etc.
- ❑ Záměr: porozumět minulosti Země, ale rovněž vyvinout model of potenciálních katastrofických událostí

MEZIOBOROVÁ ONTOLOGIE

Ontologie: co je BYTÍ/JSOUCNO?

Současná mezioborová ontologie:

- Co je bytí čísel / jaké jsou čísla?**
- Jaké jsou virtuální realita?**

Záměr: přispět k modelům myšlení a umělé inteligence

MEZIOBOROVÁ SEXUOLOGIE

BIO-PSYCHO-SOCIÁLNÍ MODEL

- ❑ **BIO:** gonády, hormony, genetické a vrozené faktory; etologie (např. sexuální chování primátů)
- ❑ **PSYCHO:** psychologické zrání, sebeobraz, kapacita vztahovosti, stres etc.
- ❑ **SOCIO:** rodinné vzorce, sociální a kulturní trendy, role a očekávání, genderová dekonstrukce

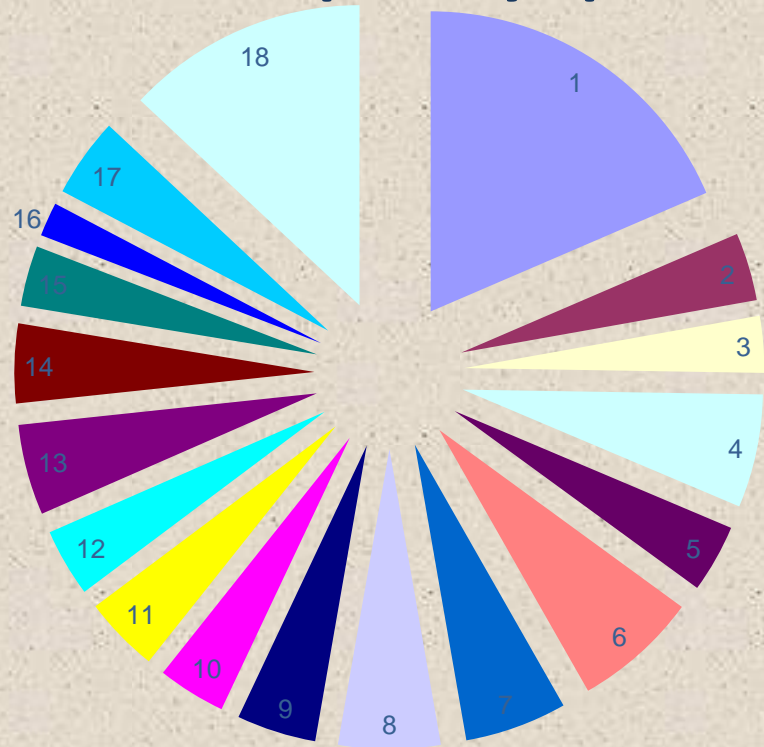
Záměr: transteoretické porozumění lidské sexualitě a jejím variantám

MULTI-, INTER- nebo TRANS- DISCIPLINÁRNÍ UČENÍ? Co z toho vyjadřuje obrázek?

MULTIDISCIPLINÁRNÍ STUDIJNÍ PROGRAM V ADIKTOLOGII (bakalářský stupeň, 2014)

Multidisciplinary spectrum

- 1 Přírodovědné a biomedicínské předměty společného kmene
- 2 Jiné předměty společného kmene
- 3 Psychiatrie a neurovědy
- 4 Klinická adiktologie
- 5 Psychologie a komunikace
- 6 Poradenství, psychoterapie
- 7 Jiné psychosociální intervence, případová práce
- 8 Systém péče, primární, sekundární a terciární prevence
- 9 Právo a kriminologie
- 10 Adiktologický výzkum a epidemiologie
- 11 Sociální politika a sociální práce
- 12 Sociologie, politologie, management
- 13 Jiné společenskovední předměty
- 14 Specifické cílové skupiny
- 15 Sociálně psychologický a poradenský výcvik
- 16 Předměty provádějící studiem adiktologie
- 17 Jazyky a terminologie
- 18 Praxe v zařízeních

ÚSKALÍ MULTIDISCIPLINÁRNÍHO PŘÍSTUPU VE VÝUCE

- ❑ Multidisciplinární pojetí výuky je módní a dobře vypadající pojem.
- ❑ Sebereme množství jednotlivých předmětů a začleníme je do studijního plánu: „tolik dobrých věcí pro naše studenty“.
- ❑ Bez propojení odděleně vyučovaných předmětů nabízí studijní plán fragmentované znalosti.
- ❑ Studenti budou mít v hlavě nespojené fragmenty.
- ❑ Břemeno integrace je na studentovi, ne na pedagogovi.

OD MULTI- K TRANS-DISCIPLINÁRNÍMU STUDIU

- CO JE DŮLEŽITÉ PRO PREVENCI „FRAGMENTOVANÝCH ZNALOSTÍ“ V HLAVÁCH STUDENTŮ?
- Propojovat podobné předměty a jejich učitele.
- Vytvořit předmětové linie nebo série s kontinuitou na inkrementálním principu.
- Definovat „osové“ linie, které mohou reflektovat mezioborové záležitosti.
- Zavést případovou práci, kasuistiky a případové semináře.
- Dbát na široce založené praxe a stáže.
- Mluvit o tom.

KAM JSME DOŠLI?

STÁTNICOVÉ OTÁZKY MGR STUDIA, 2021

64 OTÁZEK

1. ODDÍL: KLINICKÁ ADIKTOLOGIE 23

- Bio-psycho-sociální model v teorii a praxi 12
- Dovednosti adiktologa, adiktologické terapie 11

2. ODDÍL: PREVENCE V ADIKTOLOGII A VEŘEJNÉ ZDRAVOTNICTVÍ 15

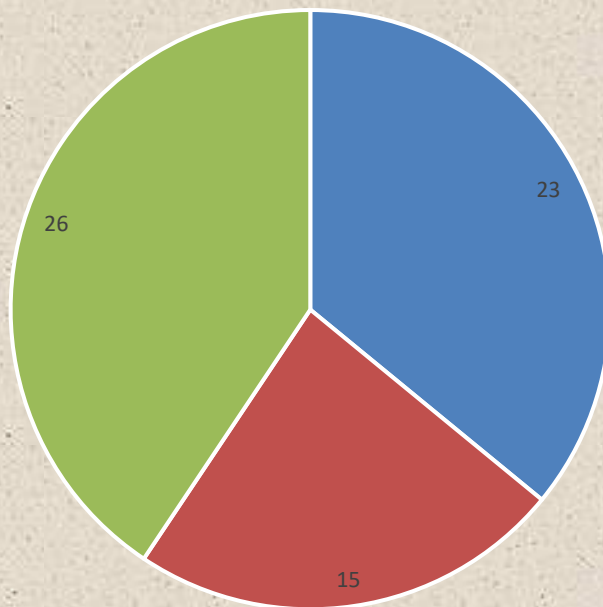
3. ODDÍL: PŘEDMĚTY VYTVÁŘEJÍCÍ MULTIDISCIPLINARITU OBORU 26

- Psychologie osobnosti, psychoterapie 12
- Právo 5
- Sociální zabezpečení, sociální politika a sociální služby 6
- Veřejná správa a management organizací 3

STÁTNICOVÉ OTÁZKY MGR STUDIA, 2021

Přece jen jsme někam došli ...

Clustery

■ Klinická adiktologie ■ Prevence a Public Health ■ Multidisciplinarita

STRUKTURA STÁTNICOVÝCH OTÁZEK MGR STUDIA, 2021

VZOR: OTÁZKA 26, NEZISKOVÝ SEKTOR

Teorie:

- ❖ Jaké jsou základní znaky neziskového sektoru?
- ❖ Jaké jsou odlišnosti trhu, státu a neziskového sektoru?

Aplikace:

- ❖ Jaký je vztah neziskového sektoru a státu?
- ❖ Jaké právní formy neziskových organizací existují v právním řádu České republiky a jaké jsou mezi nimi rozdíly?

Praktická část:

- ❖ Jaké významné neziskové organizace působí v oblasti adiktologických služeb v ČR?
- ❖ Popište, co vše je třeba k založení neziskové organizace.

KDE VZÍT MEZIOBOROVÉ PEDAGOGY?

MŮŽE „JEDNOOBOROVÝ“ PEDAGOG UČIT „MEZIOBOROVĚ“?

NEJDŮLEŽITĚJŠÍ:

- Pěstovat mezioborové myšlení**
- Získávat mezioborové znalosti a zkušenosti**
- Otevřeně diskutovat přes hranice oborů a předmětů**

... A MŮŽE (V BUDOUCNOSTI) MULTIDISCIPLINÁRNÍ / MEZIOBOROVÝ ADIKTOLOG UČIT V MULTIDISCIPLINÁRNÍM STUDIJNÍM PLÁNU? (otázka 2014)

... to by mě taky zajímalo! (komentář 2014)

Odpověď 2021: UŽ TAM UČÍ

OBOR ADIKTOLOGIE NA 1.LF UK

VÝVOJ STUDIA

- 2004: studijní plán na 1.LF UK
- 2005: Centrum adiktologie při Psychiatrické klinice
- 2005: prezenční bakalářské studium
- 2008: kombinované bakalářské studium
- 2010: prezenční magisterské studium
- 2011: Klinika adiktologie (Centrum adiktologie + Apolinář)
- 2012: kombinované magisterské studium
- 2015: doktorandské studium
- 2019: prezenční magisterské studium se již neotevívá, nadále pouze MGR kombi

VÝHLEDY

- 2022: hybridní magisterské studium?
- 2022+: anglická paralelka MGR studia?

ADIKTOLOGIE JE NELÉKAŘSKÝ ZDRAVOTNICKÝ OBOR

Medicína závislostí je LÉKAŘSKÝ OBOR, i u nás: nejprve obor AT (alkoholismus + toxikománie), pak obor návykových nemocí, nyní lékařská adiktologie. Ale i v tomto lékařském oboru má Československo/Česko prioritu.

Pokud se někde v zahraničí učí NELÉKAŘSKÁ „adiktologie“, je to sociální nebo speciálně pedagogický obor.

Zakotvit nový inter-, multi-, trans-disciplinární obor ve zdravotnictví a na vcelku konzervativní lékařské fakultě je dost neobvyklé, ale –

- my jsme se tak rozhodli,
- 1.lékařská fakulta UK na to slyšela,
- a my jsme se tak rozhodli.

Prostě se to stalo, a ať o tom někdo v r. 2030 napíše román.

ZAKOTVENÍ VE ZDRAVOTNICTVÍ: VÝHODY

KONCEPČNÍ: tzv. bio-psycho-sociální (spirituálně-existenciální) pojetí člověka v závislosti v „prekursorech“ dobře ladí s tezemi WHO o tělesném, duševním i sociálním zdraví.

PRESTIŽNÍ: zdravotnická povolání mají vysokou prestiž a mohou se dobře uplatnit.

ASIMILAČNÍ: zdravotnictví není jen medicína, a ačkoliv je zdánlivě konzervativní, dokáže se více rozkročit. Není bytostně redukcionistické.

ORGANIZAČNÍ: ve zdravotnictví je docela pořádek (i legislativní), který zajišťuje určité bezpečí i volnost poskytovatelům zdravotní péče i pacientům/klientům.

MEZIRESORTNÍ: pojetí zdravotně-sociálních či sociálně-zdravotních služeb sice vázne na obou stranách, ale více na straně sociálního resortu, jak ukazuje např. reforma péče o duševní zdraví.

ZAKOTVENÍ VE ZDRAVOTNICTVÍ: NEVÝHODY

DESPEKT Z LÉKAŘSKÉ STRANY

„Vaši studenti jsou fetáci.“

„Učíte studenty něco jiného, než je osvědčená praxe v léčbě závislostí.“

„Co jsou zač, ti adiktologové, že nám mluví do medicíny.“

PODEZÍRÁNÍ ZE STRANY RŮZNÝCH VLIVNÝCH INSTITUCÍ

„Učíte, aby se podporovalo užívání drog.“

OBVIŇOVÁNÍ ZE STRANY SOCIÁLNÍCH REDUKCIONISTŮ

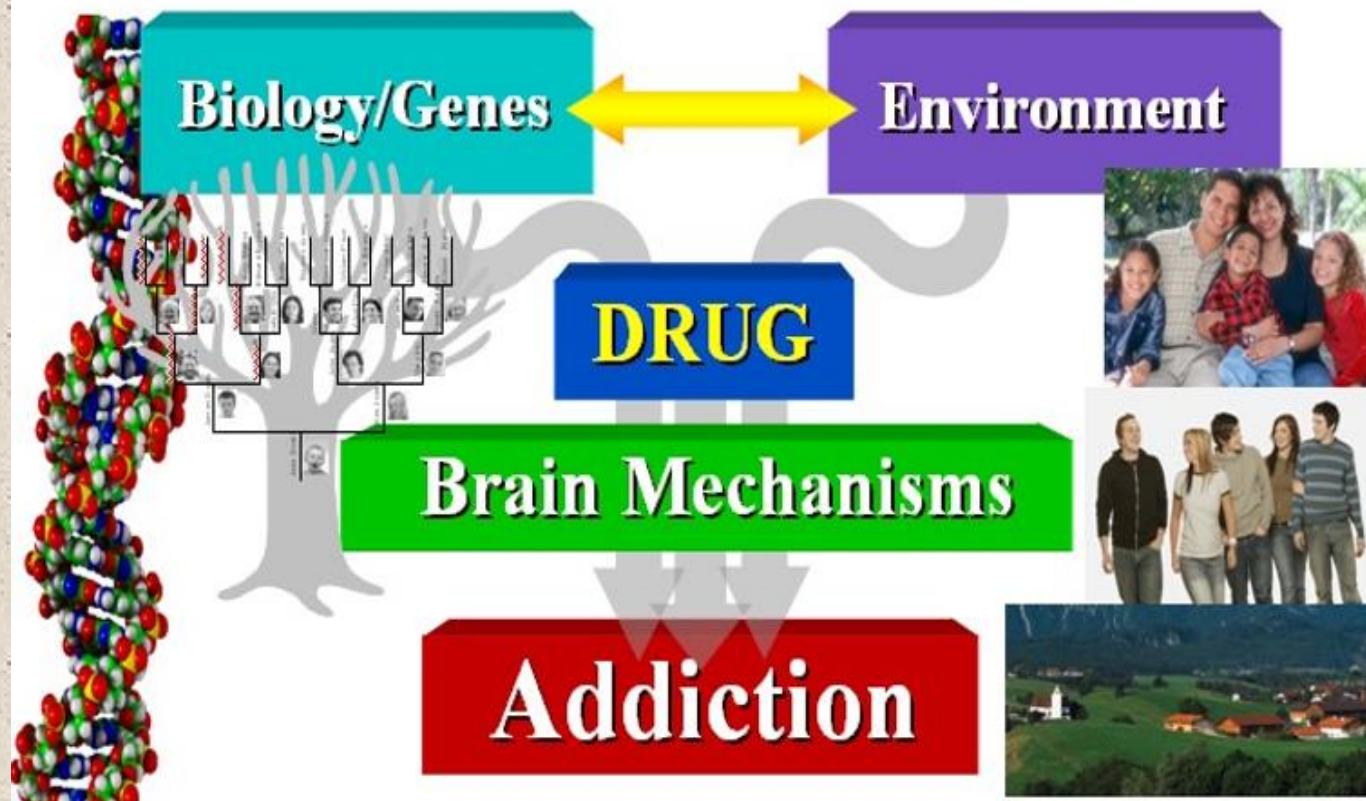
„Udělali jste z toho medicínský obor, jste příliš zdravotničtí.“

Jak šel život, leccos z toho utichlo, ale může kdykoliv zase vyplout.

ALE I MY SI MUSÍME DÁVAT POZOR.

BPS KONCEPT NENÍ REDUKCIONISTICKÝ – ODPOVÍDÁ POJETÍ ČLOVĚKA JAKO CELISTVÉ BYTOSTI

ADDICTION INVOLVES MULTIPLE FACTORS

MOZEK SE UZDRAVUJE VE VZTAZÍCH

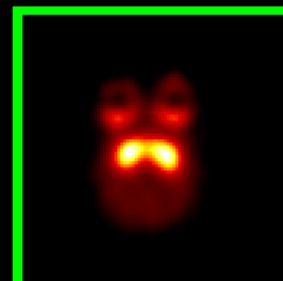
TENTO OBRÁZEK VYUŽÍVÁM JAKO PODPORU BIO-PSYCHO-SOCIÁLNÍHO MODELU S DŮRAZEM NA SKUPINOVOU PSYCHOTERAPII A TERAPEUTICKOU KOMUNITU

Isolation and Social Status Can Change Neurobiology

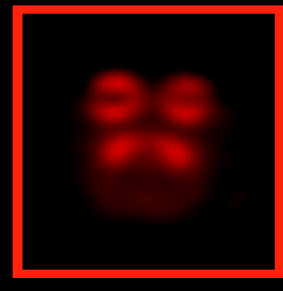
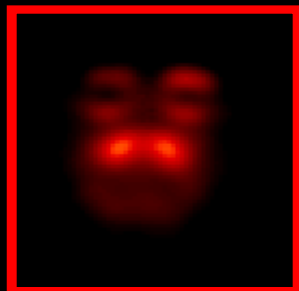
Individually Housed

*Becomes Dominant
No longer stressed*

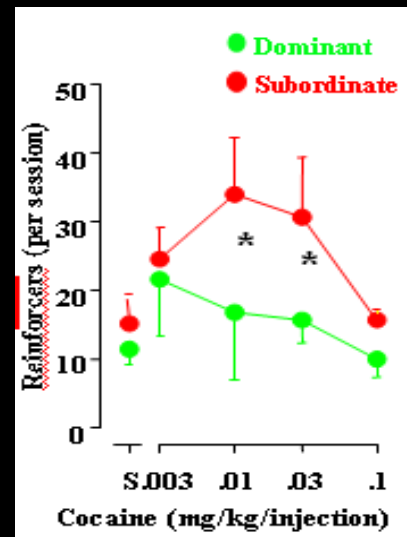

Group Housed

*Becomes Subordinate
Stress remains*

Brain DA D2 Receptors

ADIKTOLOG – SPOLUPORACOVNÍK ČI KONKURENT?

Představují adiktologové konkurenci pro ostatní povolání v systému adiktologických služeb?

- Je politicky nekorektní to říkat, ale ANO.
- Věříme na mezioborové teamy, kde je adiktolog důležitý, ale nikoliv dominantní ...
- ... nicméně, adiktolog, absolvent BC+MGR stupně, má tak rozsáhlé vzdělání, že to jiné profese v adiktologii mohou vnímat nejen jako přínos či podnět pro svoje další vzdělávání, ale jako ohrožení.
- Co se týče psychiatrů, jako psychiatr vím, čemu rozumějí a co umí (a co si jen myslí, že ...); adiktolog může být jejich nejbližším spolupracovníkem, pokud jej přijmou, a naopak, psychiatr může být pro adiktologa oporou, pokud si ho vychovají.

ADIKTOLOG MIMO ADIKTOLOGICKÉ SLUŽBY

Mají adiktologové vzdělání a erudici pro služby mimo adiktologický systém?

ANO.

- Znalosti, dovednosti a kompetence adiktologů se bud' netýkají pouze adiktologie, nebo jsou dobře aplikovatelné i jinde.**
- Reforma péče o duševní zdraví takto vzdělané odborníky nutně potřebuje.**

STUDO VAT, PRAKTIKOVAT A UČIT ADIKTOLOGII

POODAŘILO SE NÁM VYTVOŘIT A ROZVINOUT
ZAJÍMAVÝ A UŽITEČNÝ OBOR.

- ❑ **STUDO VAT ADIKTOLOGII** je náročné, ale přínosné a podnětné pro odborný i osobní růst a zrání.
- ❑ **PRAKTIKOVAT ADIKTOLOGII** znamená využívat možností, překonávat svízele „nového oboru“ a nespokojit se s dosaženým.
- ❑ **UČIT ADIKTOLOGII** přináší dobrodružství poznávání, setkání a blízkost, a také stálou práci na sobě.

**BÝT U TOHO JE MOJE ŽIVOTNÍ KLIKA.
BUDU ODCHÁZET SE STESKEM A DŮVĚROU.**

ZÁVĚR (SPÍŠE OSOBNÍ ...)

Zabýval jsem se na své odborné dráze mnohými tématy z různých odborností a doufám, že jsem je uměl propojovat.

Ale především mě zajímají příběhy: příběhy pacientů/klientů, studentů, modelů léčby, organizací, oborů – včetně studijního oboru adiktologie.

Dnes tudíž chci zakončit příběhem o koberci, jak jej podává Nosrat Pesseshkian, americký psychoterapeut arménsko-iránského původu, který ve svém přístupu využíval pohádky a přísloví z kultury obou národů.

METAFORA O KOBERCI

NOSRAT PESSESHKIAN:

„Stane se člověku, když tká příběh svého života jako koberec na stavu, že se mu uzlíky zamotají, nitky se přetrhnou a tkaní se zarazí, a člověk už ani neví, jaký vzor chtěl tkát a zda vůbec nějaký. Tehdy hledá pomoc, aby se uzlíky rozmotaly, nitky navázaly, tkaní pokračovalo a zářivý vzor znovu vyvstal.“

TO DĚLÁM, TO UČÍM, TO DĚLAJÍ ADIKTOLOGOVÉ.

KE ČTENÍ

- ❑ Miovský M, Gabrhelík R, Libra J, Popov P, Pavlovská A, Kalina K, et al. (2016). The Prague Comprehensive Model of Academic Addictology (Addiction Science) Education. *Adiktologie*. 16(1):36-49.
- ❑ Miovský M, Libra J, Volfová A, Gabrhelík R, Lososová A. (2021). Vznik, vývoj a současné ukotvení zdravotnické profese adiktologa v české republice v širším kontextu vývoje oboru adiktologie. *PROFESE ONLINE*, 14(1). DOI: 10.5507/pol.2021.003.

DÍKY ZA POZORNOST!

kalina@sananim.cz

kamil.kalina@lf1.cuni.cz

kalina@sdktologie.cz